

УДК: 378.147:81'234

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Коваль Т.І., Кочубей Н.П.

У статті розглянуто інтерактивні технології навчання іноземних мов як цілісну та інтегративну систему процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей і змісту навчання комплексне застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, засобів і форм навчання іноземних мов з метою досягнення заздалегідь спланованого навчального результату.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання іноземних мов, інтерактивні методи, засоби і форми навчання іноземних мов.

В статье рассматриваются интерактивные технологии обучения иностранных языков как интегрированная система процесса обучения, которая предусматривает относительно к целям и содержанию обучения комплексное использование отобранных за принципами целесообразности внедрения и взаимного дополнения интерактивных методов, средств и форм обучения иностранных языков с целью достижения заранее спланированного результата.

Ключевые слова: интерактивные технологии обучения иностранных языков; интерактивные методы, средства и формы обучения иностранных языков.

Сучасна освіта, зорієнтована на особистість, спрямована на створення умов для її самовираження і саморозвитку, а прагнення вищих навчальних закладів постійно оптимізувати навчальний процес з урахуванням особливостей суспільства зумовлює потребу у впровадженні інноваційних

технологіях навчання. Як відомо, технологія навчання – цілісна система, основним структурним елементом якої є навчальна ситуація, що характеризується такими компонентами як мета, зміст, методи і засоби навчання, діяльність суб'єктів навчання, форма організації навчального процесу, технічне забезпечення.

Технологія навчання за визначенням ЮНЕСКО, у загальному розумінні означає системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Технологію навчання також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання. Ця галузь орієнтована більшою мірою на того, хто навчається, а не предмет вивчення, на перевірку виробленої практики (методів і техніки навчання) в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні, визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання [5, с. 331].

Суттєвість сучасної технології навчання, на думку Н.Ф.Тализіної, полягає у визначенні найраціональніших способів досягнення навчальної мети. При цьому навчальний процес слід розглядати комплексно як систему, і не можна обмежуватись аналізом лише окремих її складових. Комплексне використання сучасних методів навчання, технічних засобів навчання і носіїв навчальної інформації є однією із головних особливостей сучасної технології навчання [6, с. 57].

На сьогодні переваги віддаються вищому навчальному закладу, де викладачі розуміються у психологічних особливостях студентської аудиторії, орієнтуються в сучасних досягненнях педагогічної науки і практики, володіють різноманітними інтерактивними технологіями навчання, засобами і методиками професійно-творчого розвитку і саморозвитку студентів.

Інтерактивний (англ. „interact”, де „inter” – взаємний, „act” – діяти) означає здатний до взаємодії, діалогу. Вчені вважають, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання. Його слід розглядати як навчання з використання інтерактивних технологій.

Інтерактивні технології навчання включають чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи та засоби навчання, що стимулюють процес пізнання, розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [4, с. 23–24]. Суттєвість сучасних інтерактивних технологій навчання полягає у визначенні найраціональніших її складових для досягнення кінцевої навчальної мети. При цьому навчальний процес слід розглядати комплексно як інтегровану систему, і не можна обмежуватись аналізом лише окремих її елементів.

Отже, інтерактивні технології навчання іноземних мов – це цілісна та інтегративна система процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей і змісту навчання комплексне застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, засобів і форм навчання іноземних мов з метою досягнення заздалегідь спланованого навчального результату.

Інтерактивні технології щодо процесу навчання визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком. Значущість інтерактивності, на думку W.Veen, I.Lam, R.Taconis, полягає в тому, що вона забезпечує навчальний діалог, гнучкість структури подання знань та автономію навчальної діяльності [8].

Інтерактивні технології можна вирізнити серед інших наявністю таких характеристик: забезпечення вільного доступу до навчальної інформації на паперових та електронних носіях інформації; організація міжособистісного

спілкування; оперативність зворотних зв'язків; забезпечення для студентів права вибору навчального матеріалу різного рівня складності; адаптація системи навчання до індивідуальних особливостей студентів; забезпечення у процесі навчання різних рівнів автономії студентів (часткової, обмеженої, повної).

Інтерактивні технології навчання іноземних мов базується на особистісно-діяльнісному підході та включають: використання інтерактивних методів навчання, серед яких неситуативні (діалог) та ситуативні (ігрові – імітаційні та не імітаційні, неігрові інтерактивні методи – аналіз ситуацій, аукціон ідей тощо); органічне поєднання у навчальному процесі різних засобів навчання (на електронних та паперових носіях інформації) і інноваційних (дистанційних) та традиційних форм навчання за принципами доцільності їхнього впровадження та взаємного доповнення.

Трактування поняття „метод навчання” досить різне, але більшість авторів схильні вважати методи навчання способом організації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. З іншого боку, метод (грецьке „methodos” – буквально „шлях до чогось”) – це спосіб досягнення мети; певним чином упорядкована діяльність; засіб пізнання або спосіб відтворення в мисленні предмета, який вивчається [3, с. 235]. У сучасній методиці навчання іноземних мов поняття методу навчання трактується як шлях до поставленої мети. Звідси можемо зробити висновок, що *інтерактивні методи навчання* – це такий спосіб досягнення дидактичної мети, при якому навчально-пізнавальна діяльність упорядкована на основі інтерактивної моделі навчання.

Що стосується класифікації саме інтерактивних методів, то Т.С.Паніна і Л.Н.Вавилова поділяють інтерактивні методи на дискусійні, ігрові, тренінгові [2, с. 11]. Е.Я.Голант вперше класифікує методи навчання залежно від ступеня залучення до навчальної діяльності та поділяє їх на активні та

пасивні [4, с. 8]. Нажаль, жодна з цих класифікацій не відображає в повній мірі різноманітність інтерактивних методів навчання.

Слідом за Е.Я.Голантом, пропонуємо поділити методи навчання на пасивні та інтерактивні. До пасивних методів відносимо читання, роботу з літературою та ін. Враховуючи комунікативний підхід та ситуативність навчальної діяльності як основні критерії формування комунікативної компетенції тих, хто навчається, ми вважаємо доцільним поділяти інтерактивні методи навчання на ситуативні та неситуативні. До неситуативних інтерактивних методів відносимо такі методи як діалог, опитування, взаємоопитування тощо. Ситуативні інтерактивні методи представлені двома групами методів: ігрові та неігрові методи. Неігрові методи включають аналіз ситуацій, аукціон ідей, різного плану диспути, дебати, форуми, дискусії, „мозковий штурм”. Серед ігрових ситуативних інтерактивних методів можливо виділити імітаційні (рольові та ділові ігри) та неімітаційні (моделюючі ігри, проектні ігри, тренінги, обмін знаннями) методи.

Запропонована класифікація, на нашу думку, відображає основні особливості інтерактивних методів навчання іноземних мов: активність, колективність та ситуативний характер навчальної діяльності; розвиток у тих, хто навчається, рефлексивних умінь, уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартного мислення; виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності та наполегливості в досягненні поставленої мети.

Іншою складовою інтерактивних технологій навчання іноземних мов є *засоби навчання*, до яких відносяться різноманітні матеріальні предмети, які допомагають викладачу організувати ефективне навчання іноземних мов, а студентам – успішно оволодіти нею.

Класифікація засобів навчання може бути різною залежно від принципу, що покладений в її основу. По відношенню до технологічного прогресу виділяють засоби навчання традиційні (посібники, плакати тощо), сучасні (засоби масової інформації, мультимедійні засоби навчання тощо) та перспективні (веб-сайти, Інтернет-портали тощо). Використовується також поняття „паперові” (підручники, посібники, практикуми, навчально-методичні матеріали тощо) і електронні навчальні засоби, які різняться за видами матеріально-технічних носіїв інформації, на яких цей засіб знаходиться [1, с. 23–24].

Серед *матеріально-технічних носіїв інформації*, які використовуються на заняттях з іноземних мов, слід виділити: персональні комп'ютери, сканери, принтери, мережні засоби зв'язку, магнітні носії інформації (CD-ROM, CD-RW, флеш-пам'ять, дискети, жорсткі диски тощо), інтерактивні дошки, програвачі запису та ін.

Використання електронних засобів у процесі навчання іноземних мов сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу; активізації навчання завдяки привабливим і швидкозмінним формам подання інформації, індивідуалізації навчання; оперативного доступу до інформації. Застосування електронних засобів навчання при вивченні іноземних мов значно підвищує інтенсивність навчально-виховного процесу, дозволяє охопити значний обсяг навчального матеріалу, який завдяки позитивній мотивації засвоюється міцніше.

Електронні навчальні засоби можуть здійснювати програмне управління навчальною діяльністю студентів, допомагати у засвоєнні навчального матеріалу, розвивати мислення та творчу діяльність. Їх можна поділити на:

- *довідково-інформаційні*: мультимедійні лекції, гіпертекстові навчально-методичні матеріали, бази даних, електронні енциклопедії, довідники та інструкції, матеріали веб-сайтів, веб-сторінок, інформаційних порталів тощо;
- *демонстраційно-моделювальні*: імітаційні мультимедійні моделі, комп'ютерні моделюючі ігри;
- *електронні навчальні засоби, призначені для визначення рівня навчальних досягнень*: автоматизовані навчальні та контролюючі тести, системи комп'ютерних вправ для контролю та самоконтролю навчальних досягнень;
- *електронні навчальні засоби, призначені для отримання знань, умінь і навичок*: електронні підручники і посібники, мультимедійні навчальні курси, комп'ютерні програми (наприклад: „Triple play plus in English”, „English on holidays”, „English Gold”, „Hello, America!”, „Bridge to English”, „Professor Higgins”, „English for communication”) та тренажери;
- *допоміжні електронні навчальні засоби*: системні програмні продукти мережного та локального призначення (Windows, Linux, MS Office, OpenOffice, Skype, MS Internet Explorer, Opera, інформаційно-пошукові системи Google, AltaVista, Yahoo, Мета, Брама та ін.); системи розпізнавання текстової або графічної інформації (ABBYY FineReader та ін.), автоматизовані словники (Lingvo, Мультилекс, Polyglossum, Контекст та ін.), системи машинного перекладу (PROMT, Pragma, Google Переводчик та ін.), інструментальні засоби для авторської розробки електронних засобів навчання (Authorware, Quest, ToolBook, Trainersoft 8 та ін.) тощо.

Але, слід зазначити, що в контексті впровадження інтерактивних технологій у навчання іноземних мов, серед зазначених електронних засобів ми надаємо перевагу тим, які можуть містити великий обсяг наочної навчальної інформації та забезпечити навчальний діалог з реалізацією оперативного зворотного зв'язку між суб'єктами навчання і програмним засобом.

Використання електронних засобів навчання в процесі вивчення

іноземних мов не повинно обмежуватись використанням лише зазначених. Але очевидним є те, що жоден із засобів, якими б значущими не були його дидактико-методичні можливості, не може розглядатись як універсальний. На нашу думку, найбільший успіх у навчанні іноземних мов забезпечує комплексне використання засобів навчання. Інтенсивність та ефективність процесу навчання досягаються лише в результаті раціонального використання всіх наявних засобів, враховуючи дидактичні переваги та недоліки кожного з них, тобто організовуючи процес навчання за принципами органічного поєднання різних засобів навчання та доцільного їх впровадження.

Важливою складовою інтерактивних технологій є *форма навчання*. Ю.І.Мальований визначає поняття „форми навчання” як спосіб організації навчання на різних його рівнях. Сутність першого рівня охоплює всі явища, що стосуються навчання як педагогічного процесу в цілому, якому відповідають системи навчання: індивідуальна; індивідуально-групова; групова. Сутність другого рівня охоплює групу явищ, що стосуються відносно самостійної ланки навчального процесу – навчального заняття [7, с. 9-10].

На нашу думку, щодо способу організації інтерактивного навчання іноземних мов можна вирізнити такі чотири рівні організації форм навчання у вищому навчальному закладі: перший рівень охоплює *форми організації навчально-виховного процесу* чи інноваційно на відстані (дистанційна форма навчання), чи традиційно (аудиторна і позааудиторна форми навчання); другий рівень відноситься до *організації системи навчання* (індивідуальна, індивідуально-групова, групова форми навчання); третій рівень охоплює *організацію навчального заняття* у формі інтерактивних лекцій, семінарів, практичних та лабораторних робіт, екскурсій, заліків, колоквіумів, екзаменів; четвертий рівень відноситься до *форм організації роботи студентів у навчально-комунікативній ситуації* часткової, обмеженої чи повної

автономії. Градацію рівнів автономії студентів у мовленнєвому середовищі ми вбачаємо у характері управління їхньою навчально-пізнавальною діяльністю, що передбачає забезпечення зворотного зв'язку, контроль та корекцію результатів їхніх навчальних досягнень з боку викладача чи електронного засобу навчання.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної теорії і практики дистанційного навчання дозволяє визначити його характерні особливості щодо реалізації інтерактивного навчання. Серед них:

1). *Вільний доступ до навчальної інформації*, що знаходиться в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі;

2) *Гнучкість структури подання знань*, тобто забезпечення для студентів права вибору навчального матеріалу різного рівня складності;

3). *Асинхронність навчання*. Мається на увазі той факт, що в процесі навчання викладач і студент працюють за зручним для кожного розкладом. Студенти вищих навчальних закладів навчаються, а викладач спілкується з ними в слухний для себе час, у зручному місці і в зручному темпі.

4). *Комунікативність навчання*. Постійний або епізодичний суб'єктно-суб'єктний діалог у навчальному процесі з використанням сервісів мережі Інтернет (E-mail, Mailing list, Internet Relay Chat, IP-телефоніята ін.).

5). *Інтернаціональність навчання*. Дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту і імпорту освітніх послуг.

6). *Нова роль викладача*. Йдеться про нову роль і функції викладача як консультанта та координатора навчального процесу.

7). *Нова роль студента*. Вимоги до студента істотно відрізняються від традиційних. Він стає „автономним” студентом, сам визначає засоби навчання, час та місце вивчення навчального матеріалу, консультації з викладачем.

Перераховані вище особливості дистанційного навчання визначають його переваги перед іншими формами навчання щодо організації

інтерактивного навчання, але, одночасно пред'являючи певні специфічні вимоги як до викладача, так і до студента, у жодному випадку не полегшуючи, а часом збільшуючи трудовитрати і того й іншого.

Найважливішою формою організації навчання у вищих навчальних закладах є лекція, організація яких не в інформативній формі, а у формі активної взаємодії всіх учасників процесу навчання, для багатьох викладачів є справою новою. На сьогодні вже відомі такі види інтерактивних лекцій як проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-конференція, лекція гра, у процесі яких, звичайно, використовуються мультимедійні презентації. Для них характерно аналіз проблемних ситуацій, пошук шляхів розв'язання проблеми, виконання завдань практичного характеру, екскурсія на виробництво, презентація напрацювань студентів.

Отже, інтерактивні технології навчання є перспективними технологіями щодо навчання іноземних мов оскільки визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком і є цілісною та інтегративною системою процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей і змісту навчання комплексне застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, засобів та форм навчання іноземних мов з метою досягнення заздалегідь спланованого навчального результату.

Література

1. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посібник / Т.І.Коваль, С.О.Сисоєва, Л.П.Сущенко. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2009. – 380 с.
2. Панина Т. С. Современные способы активизации обучения / Т.С.Панина, Л.Н.Вавилова. – М.: Изд. Центр „Академия”, 2008. – 176 с.
3. Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / [Воронов В.В., Журавлёв В.И. и др.]; под ред.

П.И.Пидкатистого. – [3-е изд.]. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – С. 235.

4. Пометун І. О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / І.О.Пометун, Л.В.Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

5. Український педагогічний словник / [уклад. С.У.Гончаренко]. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

6. Форми, методи і організація навчального процесу в кредитно-модульній системі: навч.-метод. посібник / [С.М.Гончаров, А.А.Білецький., О.М.Губницька, Т.А.Костюкова]; за ред. С.М.Гончарова. – Рівне: НУВГП, 2007. – 184 с.

7. Форми навчання в школі: [кн. для вчителя / під ред. Ю.І.Мальованого]. – К.: Освіта, 1992. – С. 9–10.

8. Veen W., Lam I., Taconis R. A virtual workshop as a tool for collaboration: towards a model of telematic learning environments // Computer & Education: An International Journal. –1998. –Vol. 30. – No. ½ – PP. 31–39.

THE INTERACTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TECHNOLOGIES

T. Koval, N. Kochubey

The interactive foreign language teaching technologies are discussed in the article as an integrated system of teaching which uses complex interactive methods, means and forms of foreign language learning to achieve the results planned beforehand.

Key words: interactive foreign language teaching technologies; interactive methods, means and forms of foreign language learning.